

Я.В. КІЧУК (д-р пед.наук, доц.)
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ДІАГНОСТИКА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ОСОБИСТОСТІ З «ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА» У КООРДИНАТАХ ПІДСИСТЕМИ «ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ І ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

У статті розглядаються деякі аспекти проблеми педагогічного сенсу тестування навчальних досягнень учнівської молоді з «Основ правознавства».

Ключові слова: зовнішнє тестування навчальних досягнень, педагогічна діагностика, права компетентність.

Постановка проблеми. За сучасних умов активізації євроінтеграційних процесів у вітчизняній освіті, що спрямовані на підвищення її якості, цілком виправданим є інтерес як науковців (Н. Бібік, І. Зязюн, В. Кремінь, О. Савченко та ін.), так і практиків (С. Кубинський, А. Малихін, Н. Романенко та ін.) до проблеми надійності поточних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнівської молоді.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідники здебільшого єдині у визнанні безсумнівних переваг зовнішнього тестування навчальних досягнень особистості – порівняно нового педагогічного явища у вітчизняній освітній галузі, що пов'язується із збагаченням ресурсів педагогічної діагностики [3]. Йдеться, зокрема за Н. Черноу, про збагачення педагогічних можливостей суто діагностувальної функції тестових завдань завдяки посиленню їхньої навчальної спрямованості через спроможність «зادіяти» вищі рівні мисленнєвої діяльності особистості [6]. Дійсно, у контексті предметної специфіки, зокрема, правознавства актуалізується вагомість діагностування здатності особистості до аналітичної діяльності, домінантою якої слугує аргументація обраної позиції, висловлення припущень щодо схематично представленого правового явища, ступень осмисленого розкриття наявних взаємозв'язків із іншими явищами соціально-правової дійсності.

Мета статті – висвітлити деякі аспекти психолого-педагогічного сенсу тестування навчальних досягнень учнів із правознавства як фактору збагачення прогностичної потужності зовнішнього оцінювання, що визначає стартові можливості абітурієнта вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукового доробку сучасних тестологів (І. Булак, Б. Володін, В. Жернов, Л. Ломакіна, Д. Равен та ін.) свідчить про актуалізацію проблеми обґрунтованості вимог до тестів. Йдеться, зокрема, про такі вимоги, як-от: однозначність, правильність з точки зору прогнозування єдиної правильної відповіді, інформаційність з огляду на можливість оцінних суджень, зручність використання і опрацювання результатів, стандартизованість, надійність, достовірність [4].

Ще й досі є неоднозначним і змістове навантаження та ставлення дослідників до тестів: їх розглядають як методичний прийом (І. Булах), як засіб педагогічного вимірювання (О. Ляшенко), як комплекс завдань, що піддаються оцінюванню за заздалегідь визначених критеріїв (К. Інгекамп) тощо. А педагогічний сенс тестового оцінювання навчальних досягнень особистості дослідниками здебільшого вбачається у високому ступені об'єктивності, що забезпечується точним підрахунком правильних і неправильних відповідей – об'єктивним свідченням про динаміку індивідуального темпу просування особистості у навчанні (Н. Версоцька, О. Погребна та ін.).

Однак при цьому доцільно враховувати, що завдання, з яких складається тест, можуть мати різний формат: вибір однієї правильної відповіді, вибір найбільш правильної відповіді з-поміж вірогідних, вибір кількох правильних відповідей, завдання на встановлення правильної послідовності певних явищ та їхньої відповідності, навіть тестове завдання може вимагати стислого викладу відповіді [2].

Враховуючи результати аналізу американського досвіду тестового оцінювання навчальних досягнень учнівської молоді, Н. Чорна конкретизує своєрідність підготовки і проведення тестування, де інструментом виступають тестові завдання. Так, підкреслюється доцільність розрізняти завдання як відкритого, так і закритого форматів. Дійсно, все залежить від їх дидактичного призначення. Тестові завдання вимагають не лише побудову власної думки, а й вираження її своїми словами; при цьому передбачають поширену відповідь, а іноді потребують значних часових витрат на відтворення логіки обдумування та її фіксуванні на папері. До того ж тестові завдання породжують значні утруднення для оцінювання з боку викладача через уможливленість списування того, хто навчається. Ось чому такий вид навчальної роботи учнівської молоді відноситься до складних [7].

Нормативним навчальним курсом, що має ключового значення у підготовці вчителя з правознавчих дисциплін, є «Теорія і методика правознавства». В нашому досвіді викладання цього курсу велика увага була приділена розв'язанню двоєдиної мети: сприяти усвідомленню майбутніми педагогами переваг тестових випробувань у контексті інших засобів педагогічної діагностики та сформуванню базові знання студентів, їх уміння щодо тестового оцінювання навчальних досягнень учнів з основ правознавства. Останнє осмислялось нами як важлива складова професійної компетентності педагога з огляду на актуалізацію процесу підготовки учнів до зовнішнього незалежного тестування. При цьому ми вважали виключною роль правової компетентності майбутнього фахівця. Це обумовлено низкою обставин.

По-перше, правову компетентність ми розглядаємо як складну особистісно-професійну якість, змістовим ядром якого є ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, а також такі компетенції, як-от: «знати», «вміти», «досягати», «відповідати».

По-друге, правова компетентність є одночасно і педагогічним, і правовим явищем, що має структурно-компонентний склад. В ньому доцільно вбачати взаємозв'язок мотиваційного, когнітивного, аксіологічного й діяльнісно-творчого компонентів. Враховуючи природу правової компетентності, є всі підстави вважати, що критеріями сформованості її мотиваційного компонента такі: ставлення до соціально-педагогічної діяльності, потреба в удосконаленні сталого правовиховного процесу в суспільстві і намагання сприяти розв'язанню соціально-правових проблем. Критеріями сформованості когнітивного компонента означеної особистісно-професійної якості є: правова грамотність, адекватність «Я-концепції», настанова на правову самоосвіту. Щодо критеріальної характеристики аксіологічного компонента, то її виявом виступають: сприйняття соціально-педагогічної дійсності як особистісно-професійної цінності, правові орієнтації, соціальна активність в утвердженні позитивної динаміки розвитку громадського суспільства, правової держави. Критеріями сформованості діяльнісно-творчого компонента правової компетентності майбутнього фахівця виступають наступні: обізнаність у продуктивних технологіях розв'язання правових проблем вихованців, здатність до творчості у соціально-педагогічній діяльності, відкритість до інновацій у соціально-правовій сфері.

По-третє, правова компетентність, наприклад, майбутніх соціальних педагогів, найбільш сконденсовано виявляється у правореалізаційному, правозахисному видах соціально-педагогічної діяльності. Так, базову характеристику правозахисної діяльності складає здатність особистості приймати обґрунтовані правовими нормами професійні рішення, підґрунтям яких є її спроможність орієнтуватись у правових явищах – основі вчинення дій, спрямованих на встановлення і захист правових відносин; домінантною ж правореалізаційної діяльності виступає здатність майбутнього фахівця встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, набуваючи при цьому досвід розв'язання тих правових проблем, які містить соціально-педагогічна дійсність.

Спрямовуючи у вищій школі професійну підготовку майбутніх учителів правознавства на розвиток їхньої компетентності в аспекті формування готовності учнів до зовнішнього навчального тестування з означеної предметної галузі, ми спирались на результати дослідження Л. Середи щодо логіки окреслення змістового навантаження предмета «Основи правознавства» [4]. Так, структурно-логічна схема передбачає таку етапність визначення змісту цього навчального предмету: визначення обсягу знань, на які

спирається дисципліна та знань, якими обов'язково має володіти школяр; окреслення змісту дисципліни як на рівні розділів, підрозділів, тем, питань тощо, так і визначень, термінів, законів, алгоритмів тощо; конкретизація навчальних елементів (їх груп) та формально-логічних зв'язків між ними; вибудовування «піраміди» структурно-логічної послідовності визначених навчальних елементів; формування змісту означеної навчальної дисципліни [1].

Не менш важливим було визнано і таке положення: у процесі складання тестових завдань, вибудовування їх системи, принципове значення набуває репрезентації у повному обсязі «ядра» навчального предмета «Основи правознавства».

З урахуванням вищевикладеного й доцільно, як засвідчує досвід, здійснювати переструктурування змістових модулів нормативного університетського навчального курсу «Теорія і методика правознавства». В цьому відношенні у нашому досвіді викладання цього курсу значне змістове навантаження надавалось таким темам змістового модуля, як-от: «Форми організації навчання правознавства», «Новітні інформаційні технології як засоби навчання правознавства», «Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з основ правознавства».

До того ж нами враховувалась важливість особливої уваги до такого аспекту методичної підготовки майбутніх учителів правознавства: професійна спроможність формування в учнів логічного мислення, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, вміння порівнювати різні правові явища, синтезувати та аналізувати навчальну інформацію, виділяти в ній головне, формулювати і аргументовано висловлювати власну думку з посиланням на норми права, застосовувати набуті знання для визначення способу поведінки і порядку дій в конкретних ситуаціях, відповідно до закону, процедури звернення до державних органів й установ по кваліфіковану юридичну допомогу [2].

Не менш вагомим вважалось і формування у студентів такої фахової компетенції, як обізнаність у методичних питаннях, пов'язаних із змістово-процесуальними аспектами запровадження тестів як засобу педагогічної діагностики. Так, значна увага приділялась розвитку у студентів методичної культури, зокрема, через опрацювання таких базових знань і умінь прикладного характеру: а) закриті та відкриті тести дають змогу проаналізувати, як учні знають, розуміють, вміють застосовувати та аналізувати нормативно-правові акти; б) закриті тестові завдання передбачають варіанти відповідей, де потрібно підкреслити правильну відповідь; в) тести з відкритими тестовими завданнями включають завдання з пропусками, завдання на доповнення, завдання з короткою відповіддю та завдання у формі структурованого есе; г) завдання на знання законодавчої бази передбачають врахування змін до чинного законодавства.

Акцентуючи увагу на збагаченні методичної культури майбутніх педагогів в аспекті проблематики дидактичної взаємодії середньої і вищої школи як основи їхньої якісної професійної підготовки, у процесі викладання курсу «Теорія і методика правознавства» вважались доцільними ще й такі моменти: по-перше, обізнаність студентів у сучасних європейських освітніх тенденціях щодо ставлення до результатів зовнішнього незалежного тестування випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Так, зверталась увага на тому, що без вступних іспитів і незалежного тестування (іншої форми вступних іспитів) працюють вищі навчальні заклади деяких європейських країн [1]. По-друге, на усвідомлення студентами доцільності у зміні методологій зовнішнього незалежного тестування – йдеться про визнання, що засобами тестування учні готуються не до вступу у вищі навчальні заклади, а до продовження навчання в них [5, с. 14].

Висновок. Отже, новизна завдань, пов'язаних із поглибленням професійної підготовки вчительства до зовнішнього незалежного тестування, як системи об'єктивного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів у певній предметній галузі, вимагає оновлення сталої практики викладання у вищій школі перш за все психолого-педагогічних і методичних навчальних дисциплін.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо з конкретизацією методичного інструментарію викладацької діяльності творчих педагогів вищого навчального

закладу у зазначеному аспекті, поглибленням наукових уявлень про роль магістратури як важливого етапу професійної підготовки майбутнього викладача вищої школи.

Література

1. Буринська Н.М., Староста В.І. Складання завдань у процесі навчання як педагогічна проблема // Педагогіка і психологія. – 2010. – №3. – С. 5-14.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремінь. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Равен Д. Педагогическое тестирование. Проблемы, заблуждения, перспективы. – Москва, 1999. – 144 с.
4. Серета Л. Можливості переваги сучасної теорії освітніх вимірювань (ТОВ – IRT, LTT, IT) для обробки результатів зовнішнього тестування в Україні // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Зб. н. пр. – Вип. 20. – Харків, 2003. – С. 149-157.
5. Сикорський П. Проблеми дидактичної взаємодії середньої і вищої школи – основа якісної підготовки фахівців // Шлях освіти. – 2009. – №1. – С. 10-15.
6. Чорна Н.В. Дидактичні особливості тестів-есе та об'єктивних тестів // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 11. – Вінниця, 2004. – С. 39-41.
7. Чорна Н.В. Роль тестів успішності в американській системі освіти // Педагог професійної освіти. – Зб. н. пр. – Вип. 6. – Київ: Науковий світ, 2004. – С. 261-268.

Надійшла до редколегії 1.02.2011

Кичук Я.В. Диагностика учебных достижений личности по «Основам правоведения» в координатах подсистемы «общеобразовательное и высшее учебное заведение».

В статье рассматриваются некоторые аспекты проблемы педагогического смысла тестирования учебных достижений учащейся молодежи по «Основам правоведения».

Ключевые слова: внешнее тестирование учебных достижений, педагогическая диагностика, правовая компетентность.

Kichuk Y.V. The diagnostics of educational achievements of personality in «Basics of science of Law» in the coordinates of the subsystem «comprehensive and higher educational establishment».

The article deals with some aspects of the problem of the pedagogical meaning of testing educational achievements of students in «Basics of science of Law».

Key words: external testing of educational achievements, pedagogical diagnostics, legal competence.